

(Bu bölümde işlenecek olan konuların, matematik müfredat programındaki yeri altta gösterilmiştir.)

10. 1. 2. Basit Olayların Olasılıkları

Terimler ve Kavramlar: Örnek uzay, olay, deney, çıktı, kesin olay, imkânsız olay, ayrık olay, ayrık olmayan olay, bir olayın tümleyeni, olasılık.

Sembol ve Gösterimler: E , $P (A)$, $P (A')$, $P (A \cup B)$, $P (A \cap B)$

10. 1. 2. 1. Örnek uzay, deney, çıktı, bir olayın tümleyeni, kesin olay, imkânsız olay, ayrık olay ve ayrık olmayan olay kavramlarını açıklar.

A) Örnek uzay, deney, çıktı kavramları eş olası durumlardan yola çıkılarak eş olası olmayan durumlar için de örneklendirilir ve tanımlanır.

B) Ayırık olay ve ayırık olmayan olaylar üzerinde durulur.

C) El Kindî ve Laplace'ın çalışmalarına yer verilir.

10. 1. 2. 2. Basit olayların olasılıklarını hesaplar.

Bir olayın tümleyeni ile olasılık değeri ilişkilendirilir.

10. 1. 2. 3. Tümleyen, ayırık olay ve ayırık olmayan olay ile ilgili olasılıkları hesaplar.

Sadece sonlu ve ayırık kümeler üzerinde tanımlı olayların olasılıkları üzerinde durulur.

Basit Olayların Olasılıkları

Tekrarlanabilen, her seferinde farklı sonuçlar elde edilebilen aşamalara birer “**deney**” adı verilir. Deneylerde elde edilen sonuçların her birine de “**çıktı**” adı verilir.

Bir deneyin mümkün olan tüm çıktılarının kümesine “**örnek uzay**” adı verilir ve **E** harfi ile gösterilir.

Örnek uzayın her bir alt kümesine “**olay**” adı verilir.

Bir **A** olayının dışında kalan, örnek uzayın diğer çıktılarını içeren olaya da “**A olayın tümleyeni**” adı verilir ve **A'** ile gösterilir.

Madeni bir paranın atılması deneyinde örnek uzay $E = \{ \text{Yazı}, \text{Tura} \}$ olur. Paranın üst yüzüne; yazı gelmesi olayı $A = \{ \text{Yazı} \}$ ise yazı gelmemesi olayı $A' = \{ \text{Tura} \}$ olur.

$s(E) = 2$ olup, $s(A) = 1$ ve $s(A') = 1$ olduğundan $s(A) + s(A') = s(E)$ olur.

Soru : İki ve üç madeni paranın atılma olayındaki örnek uzayları bulunuz.

Not : n tane madeni paranın atılması olayında örnek uzayın 2^n tane elemanı vardır.

Soru : Bir ve iki zarın atılması olayındaki örnek uzayların elemanlarını bulunuz.

Not : n tane zarın atılması olayında örnek uzayın 6^n tane elemanı vardır.

Soru : 4 hemşire, 2 doktor ve 3 hasta bakıcının olduğu gruptan;

A) İki kişinin seçilmesi olayına ait örnek uzayın eleman sayısı kaçtır ?

B) Üç kişinin seçilmesi olayında her branştan bir kişinin olması olayına ait örnek uzayın eleman sayısı kaçtır ?

C) Seçilecek olan iki kişinin de aynı branştan olması olayına ait örnek uzayın eleman sayısı kaçtır ?

Soru : 62663644 sayısının rakamları kullanılarak yazılabilecek sekiz basamaklı farklı tek sayıların oluşturduğu olaya ait örnek uzayın eleman sayısı kaçtır ?

Tanım : Aynı örnek uzaydaki bir olaya ait olası durumların sayısı başka bir olaya ait olası durumların sayısına eşit ise bu olaylara “ eş olası olaylar ”, eşit değil ise “ eş olası olmayan olaylar ” denir.

Soru : Bir zarın atılması olayında zarın üst yüzüne; çift gelmesi olayı A , asal sayı gelmesi olayı B ve üçe bölünebilen bir sayı gelmesi olayı C ise olaylardan eş olası durumda olan ve eş olası durumda olmayan olayları yazınız.

Tanım : Ortak elemanları olmayan olaylara “ayrık olaylar” denir.

A ve B ayrık iki olay ise $A \cap B = \emptyset$ olur.

İki olayın ortak elemanı varsa bu olaylara “ayrık olmayan olaylar” denir. A ve B ayrık olmayan iki olay ise $A \cap B \neq \emptyset$ olur.

Soru : Bir zarın atılması olayında zarın üst yüzüne; tek sayı gelmesi olayı A , asal sayı gelmesi olayı B ve iki ile bölünebilen bir sayı gelmesi olayı C ise olaylardan ayrık ile ayrık olmayan olayları inceleyiniz.

Kural: A , E örnek uzayda bir olay olsun. A olayının gerçekleşme olasılığı $P (A)$ ile gösterilir.

$$P (A) = \frac{\text{A olayının eleman sayısı}}{\text{Örnek uzayın eleman sayısı}} = \frac{s (A)}{s (E)}$$

oranı ile bulunur.

Bir A olayının olma olasılık değeri $[0 , 1]$ aralığında olmalıdır. Yani $0 \leq P (A) \leq 1$ olmalıdır.

Olasılığı 0 olan olaya “**imkansız olay**” (Örneğin bir zarın atılması olayında üst yüze 7 sayısının gelmesi imkansızdır.) adı verilir.

Olasılığı 1 olan olaya “**kesin olay**” (Örneğin bir zarın atılması olayında üst yüze bir rakamın gelmesi kesin bir olaydır.) adı verilir.

Soru : $P (K) = 2$, $P (L) = \frac{3}{7}$, $P (M) = -1$, $P (N) = \frac{5}{3}$
 $P (R) = \frac{4}{9} + \frac{1}{5}$ ile $P (S) = 1\frac{2}{3}$ sonuçlarından hangisi ya da hangileri olasılık değeri olarak alınabilir ?

Örnek: İki madeni paranın atılması olayında üst yüze gelenlerden birinin yazı gelme ihtimalini bulunuz.

Soru : Üç madeni paranın atılması olayında üst yüze;

A) Gelenlerden birinin tura gelmesi olasılığı kaçtır ?

B) Gelenlerden en az ikisinin yazı gelmesi olasılığı kaçtır ?

Soru : Dört madeni paranın atılması olayında; üst yüze gelenlerden ikisinin tura, ikisinin de yazı gelmesi olasılığı kaçtır ?

Soru : İki zarın havaya atılıyor. Üst yüze gelen sayıların;

A) İkisinin de aynı olma ihtimali kaçtır ?

B) İkisinin de farklı olması olasılığı kaçtır ?

C) İkisinin de asal sayı olması olasılığı kaçtır ?

D) Birinin diğerinden 1 fazla olma olasılığı kaçtır ?

E) Toplamının en az 10 olması olasılığı kaçtır ?

F) Birinin, diğerinin tam katı olma olasılığı kaçtır ?

Soru : Herkesin İngilizce veya Almanca bildiği 48 kişilik kafilede; 32 kişi İngilizce, 21 kişi de Almanca bilmektedir. Bu kafileden seçilen birinin her iki dili de bilme olasılığı kaçtır ? (Küme çözümünden yararlanılır.)

Soru : 4 siyah, x beyaz ve y mavi topun bulunduğu bir kutudan
rengine bakılmaksızın alınan bir topun; beyaz gelme olasılığı $\frac{3}{10}$,
mavi gelme olasılığı ise $\frac{1}{2}$ 'dir. Buna göre bu kutuda toplam kaç top
bulunmaktadır ?

Soru : Pascal üçgeninde bulunan 6. satırdaki elemanlardan seçilen birinin 10 sayısından büyük olma olasılığı kaçtır ?

Soru : 1 , 2 , 3 , 4 , 5 , 6 , 7 rakamları kullanılarak yazılabilecek üç basamaklı rakamları farklı tüm sayılar içinden alınan bir sayının 5 ile bölünebilme olasılığı kaçtır ? (Sayma kurallarından yararlanılır.)

Soru : Farklı 4 tarih ve 3 coğrafya kitabı bir rafa yan yana diziliyor. 4 tarih kitabının bir arada olma olasılığı kaçtır ? (Permütasyondan yararlanılır.)

Soru : Bir torbada 4 kırmızı, 3 beyaz ve 2 siyah top vardır. Bu torbadan rengine bakılmaksızın çekilen üç topun;

A) İkisinin beyaz, birinin kırmızı olma olasılığı kaçtır ? (Kombi-nasyondan faydalanılır.)

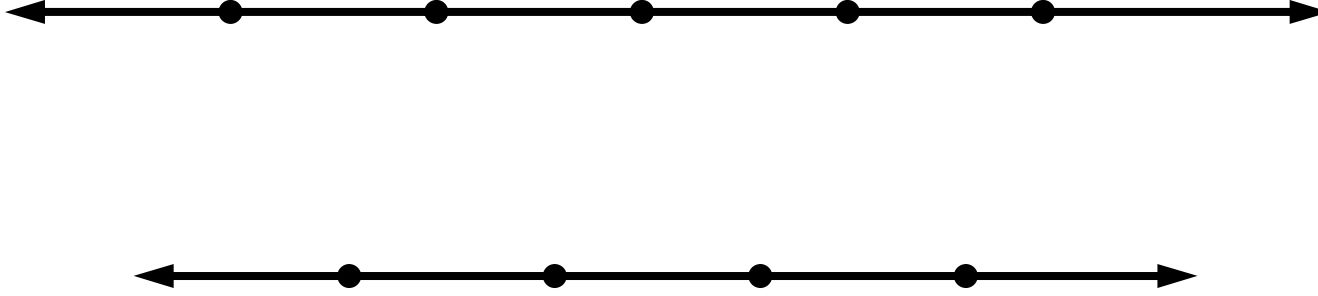
B) İkisinin kırmızı olma olasılığı kaçtır ?

C) Her birinin farklı renkte olma olasılığı kaçtır ?

Soru : 5 pozitif, 4 negatif sayının yazıldığı ayrı kağıtlar içinden sayılara bakmadan üç sayı seçiliyor. Seçilen sayıların çarpımının negatif olma ihtimali kaçtır ?

Soru :

Noktalardan oluşturulacak olan çokgenin üçgen olma olasılığı kaçtır ?

Kural: Kümeler konusundan hatırlarsak $A \cup A' = E$ ve $s(A) + s(A') = s(E)$ idi. Dolayısıyla, $P(A) + P(A') = P(E)$ ise **$P(A) + P(A') = 1$** olmalıdır.

Örnek: $P(A) = \frac{3}{8}$ ise $P(A) \cdot P(A') = ?$

Soru : A olayının olma olasılığı, A ' olayının olma olasılığının 5 katı ise $P (A) - P (A ') = ?$

Soru : $P (A) + 3 . P (A ') = \frac{11}{5}$ ise $P (A) = ?$

(1.yol: Fazlalık ayrılır ve kuraldan faydalanılır. 2.yol: Kural verilen denklemin altına yazılır ve taraf tarafa yok etme metodu kullanılır.)

Soru : $P (A) - 2 . P (A ') = - \frac{4}{5}$ ise $P (A ') = ?$

Soru :
$$\left. \begin{aligned} P(A) + P(B') &= \frac{5}{7} \\ P(A') + P(B') &= \frac{8}{7} \end{aligned} \right\} \text{ ise } P(B) = ?$$

Soru : Bir atıcının yaptığı tüm atışlar ölçülmüş ve bir hedefi vurma olasılığı $\frac{7}{20}$ olarak belirlenmiştir. Buna göre atıcının bir atış yaptığında bu hedefi vuramama olasılığı; **A) Kaçtır ? B) Yüzde kaçtır ?**

Soru : Bir kutuda bulunan 4 yeşil ve 3 mavi top arasından rengine bakılmaksızın iki top çekiliyor. Çekilen toplardan en az birinin yeşil olma ihtimali kaçtır ? (Kombinasyondan da yapılır. Ya da **1 – Sağlamayan Seçim** sonucu bize istenileni verir.)

Kural: $\mathcal{A}$) A ve B, E örnek uzayda iki ayrık olmayan olay olsun.

$$P (A \cup B) = P (A) + P (B) - P (A \cap B) \text{ olarak alınır.}$$

↓
Veya

↓
Ve

Örnek: A ve B, E örnek uzayda ayrık olmayan iki olay olsun.

$$P (A) = \frac{3}{5} , P (B) = \frac{2}{15} \text{ ve } P (A \cap B) = \frac{4}{25} \text{ ise}$$

$$P (A \cup B) = ?$$

Soru: A ve B, E örnek uzayda ayrık olmayan iki olay olsun.

$$P(A) = \frac{1}{9}, P(B) = \frac{5}{6} \text{ ve } P(A \cup B) = \frac{25}{36} \text{ ise}$$

$$P(A \cap B) = ?$$

Soru : A ve B , E örnek uzayda iki ayrık olmayan olay olsun.

$$P (A \cap B) = \frac{1}{2} , P (A) = \frac{5}{8} , P (B) = \frac{1}{8} \text{ ise;}$$

A) $P (A \cup B) = ?$

B) $P (A \cap B') = ?$ ($A \cap B' = A - B$ idi.)

Soru : Bir grupta 12 kadın ve 18 erkek vardır. Kadınların 3 'ü, erkeklerin ise 5 'i gözlüklüdür. Gruptan seçilen bir kişinin erkek veya gözlüklü olma ihtimali kaçtır ?

Kural: B) A ve B iki ayrık olay ise $A \cap B = \emptyset$ idi.

$P (A \cap B) = 0$ olur. Dolayısıyla,

$$P (A \cup B) = P (A) + P (B) - \underbrace{P (A \cap B)}_{0}$$

$P (A \cup B) = P (A) + P (B)$ olarak alınır.

Soru: A ve B iki ayrık olaydır. $P (A \cup B) = \frac{19}{24}$ ve

$$P (A) = \frac{5}{18} \text{ ise } P (B) = ?$$

Soru : A ve B ayrık olaylardır. $P (A' \cap B') = \frac{2}{7}$ ve $P (A) = \frac{1}{5}$ ise $P (B) = ?$ ($A' \cap B' = (A \cup B)'$ idi.)

Soru : Bir kutuda bulunan 5 beyaz, 4 sarı ve 6 mor bilye arasından rengine bakılmaksızın çekilen bir topun sarı veya mor olma ihtimali kaçtır ?

Kural: **C)** A ve B ayrık olayları, E örnek uzayın alt kümeleridir.

$A \cup B = E$ olduğundan $P (A \cup B) = P (E)$ olur. Dolayısıyla

$P (A) + P (B) = 1$ olarak alınır.

Aynı şekilde A , B ve C ikişer ikişer ayrık olayları, E örnek uzayın alt kümeleri ise $P (A) + P (B) + P (C) = 1$ olarak alınır.

Soru: A , B ve C ikişer ikişer ayrık olayları, E örnek uzayın alt

kümeleridir. $P (A) = \frac{5}{12}$ ve $P (B) = \frac{1}{2}$ ise $P (C) = ?$

Soru : Bir deney için A , B ve C üç ayrık olay tanımlanıyor.

$$P (A \cup B) = \frac{2}{3} , P (B \cup C) = \frac{5}{6} \text{ ise } P (A) = ?$$

Soru : A ve B ayrık olayları, E örnek uzayın alt kümeleridir. A 'nın olma olasılığı B 'nin olma olasılığının $\frac{5}{9}$ fazlasıdır. Buna göre B olayının olma olasılığı kaçtır ?

Soru : Bir deney için üç ayrık A , B , C olayı vardır. A 'nın olma olasılığı B 'nin olma olasılığının 2 katı, C 'nin olma olasılığı A 'nın olma olasılığının üçte biridir. Buna göre B olayının olma olasılığı kaçtır ?